

Principy lékařské etiky (1. část)

Autor: Mgr. Pavlína Zímová

Pracoviště: Panevropská vysoká škola, UNINOVA, o.p.s., Fakulta práva, Ostrava; Ústav sociálního lékařství a veřejného zdravotnictví Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně

Autor: MUDr. Jana Zímová

Pracoviště: Kožní ambulance, Nemocnice Přerov o.z., Středomoravská nemocniční a.s.; I. dermatovenerologická klinika, FN u Sv. Anny v Brně

Abstract: The text called „The Principles of Medical ethics – 1st part“ is the beginning „enter“ to problem of medical ethics principles. The principles have their irreplaceable place in medical ethics. It isn't possible to talk about principles without a connection with norms (rules), institutions and limits.

A concept norm started to use for signing what is morally right until 19th century. Norms work in the society as regulators of peoples' actions containing orders, prohibitions or permissions.

Moral norms will never stop mens' exceeding. Of course, there can be given reasons and justification with re-calling to the values like (freedom, life, health...) or there can be general principles (dignity, justice...). Only reasonable and justified moral norms can establish another expectations in human subjects.

The text is oriented on principles of medical ethics. The doctor naturally has to know four basic principles of medical ethics. He has to know theoretical and practical level of these principals. Holding norms and principles are necessary part of doctor's practice.

There are beautiful examples of materialization of principles of medical ethics - fifteen principles given in „The European Charter of Medical Ethics.“ Principles contained in it come out of four basic principles of medical ethics. This important document was agreed by the representatives of medical chambers on the Greek island Kos on 10 June 2011.

Keywords: The European Charter of Medical Ethics, Hippocrates, medical ethics, norm, principle

Úvod

„Salus aegroti suprema lex.“ („Zdraví nemocného je nejvyšším zákonem“).

Hippokrates

Otázek vztahujících se k lidské existencialitě je velké množství. Samotná existencialita nachází své pravé uplatnění především ve spojení s lidskou existencialitou a lidská existencialita může koexistovat jen ve vzájemné interakci s obecnou existencialitou. V tomto směru se nám nabízí otázka, kterou vnímáme jako ožehavou a zásadní. Položme si otázku: „Co nás tedy normuje?“ „Jsou to spíše normy nebo principy?“ Podle našeho názoru nás „normují“ jak normy, tak i principy. Prostřednictvím právních norem se organizuje a řídí soužití mezi lidmi ve společnosti. Právní normy jsou nezbytnými a nezastupitelnými morálními minimy fungujícími ve společnosti. Na druhou stranu etické normy jsou morálními pravidly upravujícími širší oblast celospolečenských vztahů. Do této oblasti pronikají etické normy ještě mnohem hlouběji než právní normy. V lékařské etice mají normy a principy své trvalé místo. Velmi nás zaujalo, jak bylo několikrát na „1. Mezinárodním symposiu ČLK“¹ zdůrazněno, že čtyři základní etické principy (princip beneficence, princip non maleficence, princip autonomie nemocného, princip spravedlnosti) lze stylizovat do podoby „mantry“ v oblasti tak vážené a specializované disciplíny, jako je medicína. K tomu dodáváme a ztotožňujeme se s výše uvedeným: „Nechť tomu tak je.“

Od norem až k principům

Lékařská etika (zdravotnická etika) je etikou normativní. Její základ tvoří normy (pravidla), principy, instituce a maximy. Pomocí norem se v etice poměřuje správné a optimální chování a jednání. A nejen to. Normativní etika provádí důkladný přezkum všech elementů, ze kterých vychází.

„Slovo norma (z řec. kanon; lat. norma, úhelnice, pravidlo, předpis) pochází z oblasti antického stavitelství, kde se pravé úhly měřily napnutou šňůrou vymezující přímku. Ideál pravoúhlosti, který předpokládá neměnné geometrické měřítko, může v přesném smyslu vyjadřovat morální představu o architektonice dobra, která má být v ideálním případě ztělesněna závaznými pravidly. Morální normy jsou formulace požadavků týkajících se povinnosti. Vyjadřují, co je přikázáno a co je zakázáno. Uvedený typ povinnosti se odlišuje od normy, která podává vysvětlení, co je podle platných standardů považováno za normální nebo nenormální. V tomto významu se pojem normy používá pro označení předpisu např. ve stavebnictví, průmyslové produkci nebo pro průměrné hodnoty tělesných a duševních funkcí. Pokud se tyto konvence stanou společenským měřítkem v mravně relevantních kontextech, mohou získat rovněž morální normativní význam.“²

¹ 1. Mezinárodní symposium ČLK na téma: „Etika a komunikace v medicíně“ se konalo dne 29. 11. 2011 v kongresovém sále Nemocnice na Homolce v Praze 5.

² Brázda, R. (2010). *Ethicum* (1. vyd.). Zlín, VeRBum, s. 134.

Prostřednictvím právních norem se organizuje a řídí soužití mezi lidmi ve společnosti. Nemusí to být jen právní normy, které nám něco příkazují, zakazují nebo dovolují. Morální normy jsou individuální, odvíjí se od individuální lidské subjektivity a každého člověka jinak přesahují. Jednotlivé morální normy si jedinec může odůvodnit a tudíž i ospravedlnit sám skrze své vlastní „bytí v situaci“ (being in situation).

Normy lze odůvodnit a ospravedlnit podle etika Radima Brázdy takto:

- a) *„odvoláním se na hodnoty (např. na hodnoty, jež jsou široce uznávány: život, svoboda, zdraví, sebeuskutečnění, apod., tedy na hodnoty, jež lze nenuceně zobecnit).“³*
- b) *„obecnými obsahovými principy, jako je spravedlnost a lidská důstojnost nebo procedurálně skrze legitimitu uplatnění principů.“⁴*

Odůvodněné a ospravedlněné normy přispívají ke koncipování očekávaných (zacílených) jednání. Pomocí norem jsme schopni posoudit přiměřenost či nepřiměřenost nejen vlastního jednání, ale také i jednání druhých lidí.

Normy podle etika Radima Brázdy:

- a) *„přispívají ke stabilizaci interakčních sociálních vzorců,*
- b) *redukují sociální komplexitu a tím,*
- c) *pomáhají osobám při jednání a orientaci v sociální realitě.“⁵*

Římský filozof, právník a rétor Cicero (106 př. n. l. – 43 př. n. l.) znal pojem „norma“ a užíval jej velmi dobře. Následující ukázka je perfektním řemeslným dokladem jeho směřování od formulace povinnosti k samotné deskripci normy.

„Často se však vyskytují takové okolnosti, že jednání, které se zdá zcela hodným člověka spravedlivého a poctivce, jak se říká, například vydat svěřenou věc nebo splnit slib, nabývá opačného smyslu a že se naopak jeví jako spravedlivé jednání přestoupit závazky pravdomluvnosti a věrnosti a nezachovat je. Je totiž třeba přihlížet k těm zásadám spravedlnosti, které jsem stanovil na začátku: za prvé, abychom nikomu neškodili, a za druhé abychom dbali obecného prospěchu. Tyto zřetel se však časem mění, a tak se mění i povinnost a není stále táž... Není tedy třeba dodržovat slib, pokud by bylo jeho splnění k neprospěchu těm, jimž jsi slib dal, ani neodporuje povinnosti, dáš-li přednost povinnosti větší před povinností menší, kdyby ti totiž vzešla ze splnění slibu škoda větší, než by byl prospěch toho, komu jsi slib dal.“⁶

Na rozdíl od norem jsou principy a pravidla obecnější povahy. V etice dominují morální pravidla a principy. Pravidla je možné měnit podle potřeby, ale velmi těžko je můžeme substituovat něčím jiným nebo odlišným. Upřednostňování a dodržování norem a pravidel je nezbytné jak v sociální realitě, tak v sociální praxi.

³ Tamtéž, s. 135.

⁴ Tamtéž, s. 135.

⁵ Tamtéž, s. 135.

⁶ Cicero, M. T. (1970). *O povinnostech* (1. vyd.). Praha, Svoboda, s. 37.

Morální principy se liší od obecných principů. Z hlediska obecných principů můžeme posuzovat platnost zakotvených norem ve společnosti. Přípustná je i stylizace obecných principů do pozice nejvyšší obsahové normy. V antické filozofii byl princip chápán jako to, co je prvotní, z čeho věci vznikají, skládají se a z čeho jsou jako takové rozpoznávány. Na rozdíl od obecného principu je morální princip praktickou zásadou. Neodvozuje se od obecné normy, ale funguje jako dedukce, zdůvodňuje a svým způsobem i ospravedlňuje podřízené normy (pravidla).

Obecné principy a morální principy spolu v etice úzce koexistují a plní následující funkce:

- a) *„poskytují kritéria správného a špatného jednání, jež mohou být použita v jakémkoli případě a umožňují nám odvozovat partikulární morální soudy, které nám říkají, co máme činit v každé situaci;*
- b) *systematizují partikulární morální soudy a sjednocují příslušný systém morálky;*
- c) *ospravedlňují a vysvětlují partikulární morální soudy;*
- d) *zakládají konzistentnost a pravidelnost morálních úvah a zajišťují, že naše morální rozhodnutí nejsou svévolná a libovolná;*
- e) *díky funkci obecného standardu morálního hodnocení a rozhodování činí naše chování očekávatelné a usnadňuje kooperaci;*
- f) *v neposlední řadě jsou důležité pro morální výchovu a vzdělávání.*⁷

Morální principy akceptujeme při každém zdůvodnění ať už singulárních nebo všeobecných morálních soudů. Dále morální principy představují jakási morální kritéria, prostřednictvím kterých jsme schopni rozpoznat a specifikovat teoretickou i praktickou rovinu lidského jednání a jeho funkčnost v prostředí okolní majoritní společnosti.

Otázkou zůstává, zda může morální racionalita člověka záviset nebo nezáviset na existenci či neexistenci obecných principů a jejich následné aplikaci? To je samozřejmě velký problém, ale na tuto otázku je možné odpovědět i tak, že morální racionalita závisí na morálních principech nějakým způsobem zakotvených v člověku. S tímto stanoviskem je možné i nesouhlasit. Lze pak zastávat názor, že morální racionalita nemůže záviset na morálních principech, protože morální racionalitu nelze jen tak směřovat s morálními principy. Podle našeho názoru je přijatelnější se ztotožnit s tím, že pro morální racionalitu jsou morální principy naprosto nezbytné.

Morálních principů existuje velké množství. Jsou to například (principy Stoiků, teleologické principy křesťanské etiky, principy utilitaristické a egoistické etiky, zlaté pravidlo, Kantův kategorický imperativ, Schweitzerův princip příkazu úcty k životu, Rawlsův princip spravedlnosti a férovosti, Habermasův princip normativní platnosti, Gewirthův princip rodové konzistence lidského jednání...a další).

Oproti morálním principům jsou instituce ustálenými a všeobecně akceptovanými soubory norem, které fungují jako zautomatizované nástroje v různých oblastech lidské činnosti. Regulují např. oblasti sociální, náboženské, ekonomické, vzdělávací, medicínské, mocenské...atd.

⁷ Brázda, R. (2010), s. 137.

Mimo obecné principy, morální principy a instituce máme v etice ještě maximy, které jsou zásadami vztahujícími se k lidskému životu v součinnosti s postoji a charakterem jednotlivých aktérů sociální reality. Maximy od antiky až do současnosti fungují jako teoretické a praktické zásady. Jejich přetrvávajícím problémem je to, že nemohou pokrýt všechny oblasti lidského impresivního i expresivního jednání.

Snad nejkrásnější a dodnes platná maxima je zakotvena v Kantově kategorickém imperativu a stanovuje toto: „*Jednej jen podle té maximy, o níž můžeš zároveň chtít, aby se stala obecným zákonem.*“⁸ Z tohoto imperativu vycházejí všechny imperativy povinnosti.

Dalším demonstrativním příkladem krásných souborů maxim mohou být maximy jezuitů Baltasara Graciána:

*„Zašifrovat vůli. Vášně jsou brankami duše. Nejpraktičtější umění spočívá v umění zastírat; kdo hraje otevřenou hru, je v nebezpečí prohry. Zdrženlivost opatrného nechť soutěží s pozorností prozíravého proti liškám chytrosti, sépie skrytosti. Ať nikdo nepozná váš vkus, aby mu nevyšel vstříc; jeden námitkou, druhý lichotkou.“*⁹

Od norem, principů, institucí a maxim můžeme přejít ke speciální části, která je zaměřena na problematiku principů lékařské etiky (dělení, deskripce, zakotvení).

Principy lékařské etiky

Principy lékařské etiky se dělí do 3 skupin:

- základních principů
- alternativních principů
- zvláštních principů

Mezi čtyři základní principy lékařské etiky patří:

- princip beneficence
- princip nonmaleficence
- princip autonomie pacienta
- princip spravedlnosti v poskytování lékařské péče

Princip beneficence (dobrodiní) požaduje, aby jednání lékaře bylo vždy a za všech okolností v souladu se zájmy nemocného a aby lékař činil vše pro jeho dobro.

„Tento princip obsahuje základní pravidla lékařského jednání:

⁸ Kant, I. (1976). *Základy metafyziky mravů* (1. vyd.). Praha, Svoboda, s. 62.

⁹ Gracián, B. (1990). *Příruční orákulum a umění moudrosti jezuitů* (1. vyd.). Praha, Odeon, s. 60.

*ochrana života,
zlepšení kvality života,
úleva od strádání a bolesti.*¹⁰

Princip nonmaleficence (neškodění) vyžaduje, aby lékař předcházel případným rizikům jak v diagnostickém, tak i v léčebném procesu.

Autonomie nemocného zahrnuje dvě složky (svobodu a kompetence). Dále vyjadřuje samostatnost, nezávislost, svébytnost, sebeurčení, individualitu, svobodu volby...atd. Pacient v diagnostickém i v léčebném procesu rozvrhuje sám sebe. Lékař má o svobodné autonomní vůli pacienta dostatečné povědomí. Ve vztahu lékaře a pacienta je paradoxní především to, že lékař nese za pacienta plnou právní odpovědnost.

Princip spravedlnosti při poskytování lékařské péče je bezesporu ovlivněn možnostmi (lidskými, geografickými, ekonomickými), které se velkou měrou podílí na snižování dostupnosti odborné a kvalitní lékařské péče.

Alternativní principy lékařské etiky zahrnují:

- ctnosti
- péči
- kazuistický přístup

Lékařská etika založená na ctnostech

Etiku není možné budovat jen na ctnostech a charakteru. Přesto se ctnosti a charakter vztahují k osobě jednající a tvoří pevnou součást lékařské etiky.

Lékařská etika založená na péči o nemocné

Přístup lékaře k nemocnému musí vycházet z etických pravidel a principů, aby se mohl realizovat v odpovídající etické rovině. Avšak etická rovina by neměla dominovat nad profesionálními postupy poskytované lékařské péče.

Lékařská etika založená na kazuistickém přístupu

Klinická realita, etická pravidla i etické postupy se v každodenním poskytování lékařské péče vzájemně propojují. Kazuistické studie nejsou v rozporu s etickými principy, naopak jsou s nimi dokonce konfrontovány.

„V současnosti, kdy se určité morální postoje stávají dilematem mezi rozdílnými paradigmaty, může kazuistická studie představovat metodu etické analýzy klinické situace a zdroj informací na cestě ke konkrétnímu etickému rozhodnutí.“¹¹

Zvláštní skupinu tvoří:

¹⁰ Kořenek, J. (2001). *Lékařská etika* (1. vyd.). Olomouc, UPOL, s. 34.

¹¹ Tamtéž, s. 36.

- deset nejvíce frekventovaných principů, které fungují jako etický filtr (ethics screen).

Etické standardy a etické principy mají v rozhodování člověka své nezastupitelné místo. Fungují jako vodítka (guidelines). Prostřednictvím etického filtru je jedinec schopen rozvažovat mezi takovým jednáním, které je eticky přípustné, zamýšlené a jednáním, které je eticky nepřípustné, nezamýšlené. V tomto směru je potřeba mít neustále na paměti to, že rozvrhování sebe sama vždy a za všech okolností náleží lidskému subjektu.

Následující „tabulka“¹² obsahuje principy zvláštní skupiny, které fungují jako etický filtr.

	Principy	Název principu
1.	Měl/a byste přijmout takové rozhodnutí, které přináší co největší prospěch co největšímu počtu lidí v organizaci.	Utilitaristický princip (teorie užitku)
2.	Maximalizujte svůj prospěch tak, abyste úmyslně nepoškodil/a druhé.	Osvícený vlastní zájem
3.	Měl/a byste udělat jen to, co můžete obhájit před skupinou složenou z Vašich profesních partnerů.	Profesní etika
4.	Nečiňte jiným to, co nechcete, aby činili oni Vám (nebo jinak: chovejte se k ostatním tak, jak si přejete, aby se ostatní chovali k Vám).	„Zlaté pravidlo“
5.	Jestliže se rozhodujete pro určité jednání, ptejte se sám/sama sebe, zda by s Vaším rozhodnutím souhlasili Vaši profesní partneři, přátelé a rodina. Jestliže ano, pak byste měl/a jednat.	Etika „odhalení“
6.	Jednejte tak, abyste byl/a loajální vůči organizaci (tehdy jednat v zájmu organizace, bez ohledu na následky).	Podniková etika
7.	Jednejte tak, abyste uspokojil/a vlastní zájmy a neporušil/a předpisy a zákony.	Konvenční etika
8.	Při rozhodování zvažujte důsledky rozhodnutí a jednání a převezměte odpovědnost za tyto důsledky.	Etika odpovědnosti
9.	Při rozhodnutí spoléhejte na vlastní intuici, která Vám „napoví,“ co je a není dobré.	Intuitivní etika
10.	Jednejte tak, abyste minimalizoval/a porušení práv určité osoby (osob) nebo skupiny (skupin).	Kantovský princip

Exkurz: Obecně o Evropské chartě lékařské etiky

Evropská charta lékařské etiky byla schválena představiteli lékařských komor na řeckém ostrově Kos dne 10. června roku 2011. Shrnuje „základní etické principy,¹³“ kterými se musí lékaři nezbytně řídit při výkonu svého povolání. Při formulování moderních principů lékařské etiky sehrály důležitou úlohu

¹² Tabulka zvláštní skupiny etických principů (etických filtrů) je převzata z práce: Bláha, J. & Dytrt, Z. (2003). *Manažerská etika* (1. vyd.). Praha, Management Press, s. 67.

¹³ O rozpracování základních principů se zasloužili autoři Beauchamp a Childress v jejich uznávané publikaci s názvem *Principles of Biomedical Ethics* z roku 1989.

principy obsažené v Hippokratově přísaze. Později byly tyto principy ovlivněny velkými filozofickými teoriemi a koncepcemi proto, aby vyhovovaly v obecné rovině zájmům okolní majoritní společnosti. Od jejich přijatelnosti se potom následně odvíjela celková akceptace základních etických principů, které mají v oblasti medicíny své nezastupitelné místo.

„Evropská charta lékařské etiky (The European Charter of Medical Ethics)“¹⁴

Preamble	<p><u>Preamble</u></p> <p><i>The expansion and developments of the European Community provides the opportunity for physicians to extend their influence, not only on a joint ethical basis but also relative to the principles of behaviour to be respected in the practice of their profession.</i></p> <p><i>The European Charter of Medical Ethics includes the principles on which physicians' behaviour in the practice of their profession is based, no matter what type of practice they have.</i></p> <p><i>The Charter shall inspire deontological principles taken by the Doctors Chambers and by the Regulatory Authorities habilitated to adopt such rules.</i></p> <p><i>The Charter finds its legitimacy in the work carried out since many years by the European Council of Medical Orders.</i></p> <p><i>The European medical community agrees to respect The European Charter of Medical Ethics.</i></p>
----------	--

Preamble	<p><u>Preamble</u></p> <p>Rozšíření a rozvoj Evropského společenství poskytuje lékařům příležitost, aby rozšířili svůj vliv nejen na připojené etické bázi, ale také na bázi blízké k principům chování tak, aby byly respektovány v profesionální praxi.</p> <p>Evropská charta lékařské etiky zahrnuje principy, na kterých je zakotveno chování lékařů v praxi v rámci jejich profese a nezáleží na tom, jaký druh odbornosti vykonávají.</p> <p>Charta má inspirovat deontologické principy převzaté Lékařskými komorami a Řídicími úřady odpovědnými k převzetí takových pravidel.</p> <p>Charta hledá svou identitu v práci, která se odvíjí po mnoho let od Evropského výboru lékařských požadavků.</p> <p>Evropské lékařské společenství souhlasí s respektováním Evropské charty lékařské etiky.</p> <p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Preamble obsahuje účel a předmět Evropské charty lékařské etiky. Principy v ní zakotvené působí napříč všemi lékařskými obory. Nachází v lékařské praxi své pravé uplatnění a mají v ní i široké spektrum využití.</p>
----------	---

Princip 1	<u>Principle 1</u>
-----------	---------------------------

¹⁴ Internetový odkaz na Evropskou chartu lékařské etiky je uveden na konci článku v referenčním seznamu. Český překlad patnácti principů Evropské charty lékařské etiky bez Preamble byl otištěn v časopisu TEMPUS MEDICORUM, Časopis ČLK, 20 (9) na str. 29.

	<p>The physician defends human physical and mental health. He relieves suffering while respecting the life and dignity of the person concerned with no discrimination, of any kind, in peace and in war.</p>
	<p><u>Princip 1</u></p> <p><i>„Lékař chrání jak fyzické, tak duševní zdraví lidí. Lékař zmírňuje lidské utrpení při respektování kvality života a důstojnosti člověka, a to bez jakékoli diskriminace v čase míru i za války.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Ochrana fyzického i duševního zdraví lidí je zaručena. Zaručeno je také respektování kvality života a důstojnosti člověka. S ohledem na pravidlo solidarity lékař vždy poskytuje všem lidem bez rozdílu (např. rasy, pohlaví, státní příslušnosti, vzdělání...) kvalitní zdravotní péči.</p>

Princip 2	<p><u>Principle 2</u></p> <p>The physician agrees to give priority to the interest of the patient's health.</p>
	<p><u>Princip 2</u></p> <p><i>„Lékař se zavazuje vždy upřednostňovat zájem pacienta a jeho zdraví nad zájmy ostatními.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Zájmy pacienta a jeho zdraví jsou lékařem vždy upřednostňovány. Zájmy pacienta jsou nadřazeny v dané situaci nad zájmy společnosti nebo vědy.</p>

Princip 3	<p><u>Principle 3</u></p> <p>The physician gives the patient the most essential and appropriate care, without any discrimination.</p>
	<p><u>Princip 3</u></p> <p><i>„Lékař poskytuje pacientovi vždy nejlepší a pro něho nejvhodnější péči, a to bez jakékoli diskriminace.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>V poskytování odborné zdravotní péče se odráží lékařova profesionalita. Lékař poskytuje všem lidem stejnou zdravotní péči na základě rovnosti. V takovém přístupu je diskriminace vyloučena.</p>

Princip 4	<p><u>Principle 4</u></p> <p>The physician will take the environment in which the patient lives and works as decisive elements relative to his/her health.</p>
	<p><u>Princip 4</u></p> <p><i>„Lékař bere vždy v potaz prostředí, v němž pacient žije a pracuje, jako jednu z určujících podmínek pro jeho zdraví a kvalitu života.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Prostředí a podmínky, ve kterých pacient žije a pracuje, jsou pro lékaře důležitým zdrojem informací při poskytování zdravotní péče, protože ovlivňují zdraví a kvalitu života pacienta. Zde je důležité brát v potaz epidemiologickou zásadu, která stanovuje, že: „Expozice vede k nemoci.“</p>

Princip 5	<p><u>Principle 5</u></p> <p>The physician is the patient's essential confidant. He betrays this confidence on revealing what he has learned from the patient.</p>
	<p><u>Princip 5</u></p> <p><i>„Lékař je nenahraditelným důvěrníkem pacienta. Lékař dodržuje lékařské tajemství a nikdy nezneužije informace, které se při léčení pacienta dozvěděl.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Lékař je při výkonu svého povolání vázán Hippokratovou přísahou. Nikdy nesmí zneužít lékařského tajemství a informací, které se při léčení pacienta dozvěděl. Lékařské tajemství a informace se nesmí sdělovat nepovolaným osobám.</p>

Princip 6	<p><u>Principle 6</u></p> <p>The physician uses his professional knowledge to improve or maintain the health of those confiding in him, at their request; he may not act to their detriment under any circumstances.</p>
	<p><u>Princip 6</u></p> <p><i>„Lékař využívá svých odborných znalostí k zlepšení či udržení zdraví těch, kteří mu důvěřují a kteří o to požádají; za žádných okolností nesmí jednat k jejich neprospěchu.“</i></p>

	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Lékař musí vždy a za všech okolností jednat ve prospěch pacienta. Opak je nepřipustný. Při poskytování zdravotní péče je lékař odpovědný pacientovi, ale i ostatním pacientům. Pacienti sdílejí spolu s lékařem odpovědnost za poskytnutou zdravotní péči.</p>
--	--

Princip 7	<p><u>Principle 7</u></p> <p>The physician calls on all the resources of medical science to apply them appropriately to his patient.</p>
	<p><u>Princip 7</u></p> <p><i>„Lékař využívá všech poznatků lékařské vědy ve prospěch svých pacientů.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Dostupné poznatky současné lékařské vědy lékař využívá ve prospěch svých pacientů. Znalosti lékaře při poskytování zdravotní péče jsou dokladem jeho profesionální úrovně.</p>

Princip 8	<p><u>Principle 8</u></p> <p>While respecting personal autonomy, the physician will act in accordance with the principle of treatment efficacy, taking into consideration the equitable use of resources.</p>
	<p><u>Princip 8</u></p> <p><i>„Při dodržování své osobní nezávislosti v rozhodování lékař postupuje v souladu s principem účinnosti léčby, přičemž bere v úvahu spravedlivé využití dostupných finančních zdrojů.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>V rozhodování lékař postupuje nezávisle a s ohledem na účinnost léčby a spravedlivé využití dostupných finančních zdrojů.</p>

Princip 9	<p><u>Principle 9</u></p> <p>Health protection goes with constant striving to maintain the person's integrity.</p>
	<p><u>Princip 9</u></p> <p><i>„Ochrana zdraví je spojena s trvalým úsilím o zachování osobní integrity pacienta.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p>

	Ochrana zdraví pacienta je zaručena s trvalým úsilím o zachování osobní integrity pacienta. Kromě ochrany osobní integrity by měla být také zaručena ochrana důstojnosti pacienta a ostatních práv a svobod.
--	--

Princip 10	<u>Principle 10</u>
	The physician must never accept acts of torture or any other form of cruel, inhuman or degrading treatment, no matter what the arguments may be, under any circumstances, including those of civil or military conflict. He must never be present and must never take part.
	<u>Princip 10</u> <i>„Lékař nikdy nesmí souhlasit s používáním mučení nebo jakékoli formy kruté, nehumánní či ponižující léčby, a to z jakýchkoli příčin a za jakýchkoli okolností včetně občanského či válečného konfliktu. Nesmí být přítomen takových postupů a nesmí se jich zúčastnit.“</i>
	<u>Vlastní komentář:</u> Používání mučení nebo jakékoli kruté, nehumánní či ponižující léčby, a to z jakýchkoliv příčin a za jakýchkoliv okolností je zásahem do práv na ochranu osobnosti fyzické osoby.

Princip 11	<u>Principle 11</u>
	The physician acting as a simple practitioner towards a patient, or as an expert or member of an institution, must ensure the greatest transparency in what might appear to be a conflict of interest and act in full moral and technical independence.
	<u>Princip 11</u> <i>„Lékař jednající vůči pacientovi, ať již jako prostý praktik, odborník, či člen instituce, musí zachovávat naprostou transparentnost ve všem, co se může jevit jako konflikt zájmu, a musí jednat zcela nezávisle, a to jak po stránce morální, tak i odborné.“</i>
	<u>Vlastní komentář:</u> Lékař musí při výkonu svého povolání zachovávat naprostou transparentnost a musí jednat morálně i odborně zcela nezávisle.

Princip 12	<u>Principle 12</u>
	If the moral and technical conditions are such as to prevent the physician from acting in full independence, he must inform the patient of this. The patient's right to treatment must be guaranteed.
	<u>Princip 12</u>

	<p><i>„Pokud právní, etické či odborné podmínky brání lékaři jednat zcela nezávisle, musí o tom vždy informovat pacienta. Pacientovo právo na kvalitní léčbu musí zůstat zaručeno.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Právo pacienta na kvalitní léčbu musí zůstat zaručeno. Stejně tak musí být zaručeno i pacientovo právo na informace. Pokud lékaři v nezávislém jednání brání jakékoliv překážky (právní, etické, odborné), pak o tom musí informovat pacienta.</p>

Princip 13	<p><u>Principle 13</u></p> <p>When a physician decides to take part in a joint organized refusal to provide care, he is not released from his ethical obligations towards the patients to whom he guarantees emergency treatment and care needed for patients in treatment.</p>
	<p><u>Princip 13</u></p> <p><i>„Pokud se lékař rozhodne účastnit se protestní akce spočívající v omezení poskytování lékařské péče, není zproštěn etického závazku zajistit nezbytnou akutní péči.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Lékař není nikdy zproštěn etického závazku zajistit a poskytnout nezbytnou akutní péči, protože je vázán Hippokratovou přísahou.</p>

Princip 14	<p><u>Principle 14</u></p> <p>The physician is not required to satisfy requests for treatment which he does not approve. However, medical practice involves respect of the life, moral autonomy and freedom of choice of the patient.</p>
	<p><u>Princip 14</u></p> <p><i>„Lékař není povinen vyhovět požadavkům pacienta na takové ošetření a léčbu, s níž nesouhlasí. Nicméně lékař bere při výkonu povolání ohled na svobodnou vůli pacienta.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Lékař je při výkonu svého povolání vázán Hippokratovou přísahou. Respektuje svobodnou vůli pacienta, ale není povinen vyhovět požadavkům pacienta na ošetření a léčbu, se kterými nesouhlasí.</p>

Princip 15	<p><u>Principle 15</u></p> <p>The physician exercises his profession with conscience, dignity towards himself and the others and in independence.</p>
------------	--

	<p><u>Princip 15</u></p> <p><i>„Lékař vykonává své povolání v souladu se svým svědomím a s respektem k důstojnosti vlastní i ostatních lidí, a to vždy zcela nezávisle a svobodně.“</i></p>
	<p><u>Vlastní komentář:</u></p> <p>Lékař vykonává své povolání zcela svobodně a nezávisle. Při rozhodování využívá svého svědomí jako vnitřního kompasu při směřování za správným výběrem volby. Jedná se o nezbytný element v lékařském povolání. Lékař dále plně respektuje vlastní důstojnost i důstojnost ostatních lidí.</p>

Na principech lékařské etiky se dokážeme shodnout. Nežádoucí je, když se jednotlivé principy dostanou do konfliktu. K předchozímu exkurzu do Evropské charty lékařské etiky už zbývá doplnit jen to, že Evropská charta lékařské etiky klade důraz na: vysoký standart, profesionální odbornost a lidskost.

Závěr

„Primum non nocere.“ („Především neuškodit.“)

Hippokrates

Z konce se opět vracíme na začátek. O normách a principech už bylo řečeno vše podstatné. Normy a principy spolu nerozlučně souvisí. V normách, ať už právních nebo etických, jsou zakotveny příkazy, zákazy nebo dovolení. Jak je to ovšem s principy? Je racionální rozhodovat se a jednat jen podle norem? Nebo je racionálnější řídit se při svém rozhodování a jednání principy? To je předmětem různých polemik. Důležité je ono zdůvodnění a ospravedlnění norem a principů. Nelze je od sebe striktně oddělovat. V normativní lékařské etice nabývají normy a principy různých variant. Pro lékaře se nic podstatného nemění na tom, že samotné zdraví nemocného je pro něho tím „nejvyšším zákonem“.

Referenční seznam

Anzenbacher, A. (1994). *Úvod do etiky* (reprint 1. vyd.). Praha, Zvon.

Beauchamp, TL. & Childress, JF. (1989). *Principles of biomedical ethics* (5th ed.). Oxford, University Press.

Bláha, J. & Dytrt, Z. (2003). *Manažerská etika* (1. vyd.). Praha, Management Press.

Brázda, R. (2010). *Ethicum* (1. vyd.). Zlín, VeRBum.

Cicero, M. T. (1970). *O povinnostech* (1. vyd.). Praha, Svoboda.

Evropská charta lékařské etiky (2011). TEMPUS MEDICORUM, Časopis ČLK, 20 (9).

Gerloch, A. (2009). *Teorie práva* (5. vyd.). Plzeň, Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk.

Kant, I. (1976). *Základy metafyziky mravů* (1. vyd.). Praha, Svoboda.

Knapp, V. (1995). *Teorie práva* (1. vyd.). Praha, C.H. Beck.

Kořenek, J. (2001). *Lékařská etika* (1. vyd.). Olomouc, UPOL.

Kubů, L. & Hungr, P. & Osina, P. (2007). *Teorie práva* (1. vyd.). Praha, Linde.

Matochová, S. (2009). *Etika a právo v kontextu lékařské etiky* (1. vyd.). Brno, Masarykova univerzita.

Munzarová, M. (2005). *Zdravotnická etika od A do Z* (1. vyd.). Praha, GRADA.

Munzarová, M. (1996). *Princip autonomie a lékařská etika*. Praktický lékař, 76 (12).

Ptáček, R. & Bartůněk, P. a kol. (2011). *Etika a komunikace v medicíně* (1. vyd.). Praha, GRADA.

Vokurka, M. & Hugo, J. a kol. (2006). *Velký lékařský slovník /3700 hesel* (6. vyd.). Praha, Jessenius MAXDORF.

Vondráček, L. & Vondráček, J. & Dvořáková, V. (2009). *Medicínsko – právní terminologie: Příručka pro právní praxi* (1. vyd.). Praha, GRADA.

Internetové zdroje:

Evropská charta lékařské etiky dostupná na internetu:

<<http://www.quotidianosanita.it/allegati/allegato6913507.pdf>>

www.mzcr.cz

www.lkcr.cz